

ODOLNOST ČESKÉHO VENKOVA V KONTEXTU TRENDŮ DIGITÁLNÍ PROPASTI MEZI MĚSTY A VENKOVEM V ROZVOJOVÝCH DOKUMENTECH ČESKÉ VLÁDY A EVROPSKÉ UNIE

Prof. RNDr. René Wokoun, CSc.

Vysoká škola ekonomická v Praze, Národohospodářská fakulta

Katedra regionálních studií

XXV. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH VĚDÁCH

22.–24. června 2022

Otázka odolnosti venkovských oblastí je tradičním tématem výzkumu, nicméně v posledních deseti-dvaceti letech se tato otázka objevila v důsledku poměrně rychlého rozvoje digitalizace společnosti v novém pojetí, tedy jako odolnost venkova v kontextu trendů digitální propasti mezi městy a venkovem.

V našem příspěvku se zaměřujeme na otázku odolnosti českého venkova v kontextu trendů digitální propasti mezi městy a venkovem v rozvojových dokumentech české vlády i v širším kontextu dokumentů Evropské unie.

Cílem příspěvku je přehledně uvést hlavní momenty z důležitých českých a unijních dokumentů s vazbou na hlavní téma.

Hlavní metodou je excerptce dostupných dokumentů a syntéza získaných poznatků. Stěžejní část aplikovaných metod představuje rozbor jednotlivých strategických dokumentů na úrovni lokální (Digitální strategie krajů), národní (Strategie regionálního rozvoje, Národní operační programy, Digitální Česko) a mezinárodní (Evropa 2020, Digitální agenda pro Evropu 2010-2020).

Na základě prioritních oblastí, které přímo vyplývají ze strategických dokumentů, je určena úroveň ICT v jednotlivých regionech, což současně slouží jako vstup pro vyhodnocení kontextu trendů digitální propasti mezi městy a venkovem. Závěrem jsou získaná data komparována a vyhodnocena pomocí kritické analýzy. Pro větší přehled je doplněno komplexní pořadí krajů dle nejvýznamnějších ukazatelů rozvoje ICT.

Cílem programu Digitální Evropa, jenž se vztahuje na období 2021-2027 je podpořit digitální transformaci Evropy. Nástroj, který je součástí víceletého finančního rámce EU poskytne finanční prostředky na projekty v pěti klíčových oblastech: vysoce výkonné počítače (HPC), umělá inteligence (AI), kybernetická bezpečnost, pokročilé digitální dovednosti a zajištění širokého využití digitálních technologií v celé ekonomice a společnosti.

Program slouží jako investiční doplněk ke Strategii pro jednotný digitální trh, která stanovuje pevný rámec v oblasti digitální ekonomiky a společnosti. Pochopitelně je celkový důraz v tomto programu kladen na podporu malého a středního podnikání a jen omezeně na ostatní složky společnosti, přičemž důslednou realizací programu bude spíše posílení konkurenceschopnosti jako výrazného faktoru rozvoje společnosti, ale přímý pozitivní dopad na snížení trendů digitální propasti mezi městy a venkovem bude pravděpodobně minimální.

V nové Strategii regionálního rozvoje pro období 2021+ (SRR 2021+, 2019) je otázce rozvoje venkovských regionů věnována určitá pozornost spočívající v identifikaci tzv. periferií, což v podstatě obnáší shluky obcí v oblasti vnitřních a vnějších periferií s dlouhodobě záporným přirozeným přírůstkem, s nejvyšší dynamikou stárnutí svědčící o odchodu zejména mladších skupin obyvatelstva, s typickým poklesem celkového počtu ekonomických subjektů, s menší intenzitou bytové výstavby, se špatnou dostupností veřejných služeb zejména ve vnitřních a vnějších periferiích, s tím, že o víkendech nejsou periferie zpravidla obsluhovány veřejnou dopravou. Zejména je ve Strategii regionálního rozvoje uvedeno, že vzhledem k tomu, že rozvoj infrastruktury poskytující vysokorychlostní připojení k internetu je v Česku záležitostí především soukromých subjektů, dochází tak k jejímu rozvoji zejména v lokalitách s vysokou perspektivou poptávky. Tím se postupně zvětšují rozdíly v dostupnosti vysokorychlostního internetu mezi městem a venkovem, resp. periferiemi. Oblasti s omezeným přístupem k informační infrastruktuře, tzv. šedá a bílá místa pokrytí vysokorychlostním internetem (podle ministerstva průmyslu a obchodu z roku 2017), ve spojení s omezeným přístupem také k infrastruktuře dopravní mohou mít výrazné problémy v udržení populace s vyšším vzděláním a kvalifikovaných odborníků. Z toho vyplývá, že periferie mají horší dostupnost internetu.

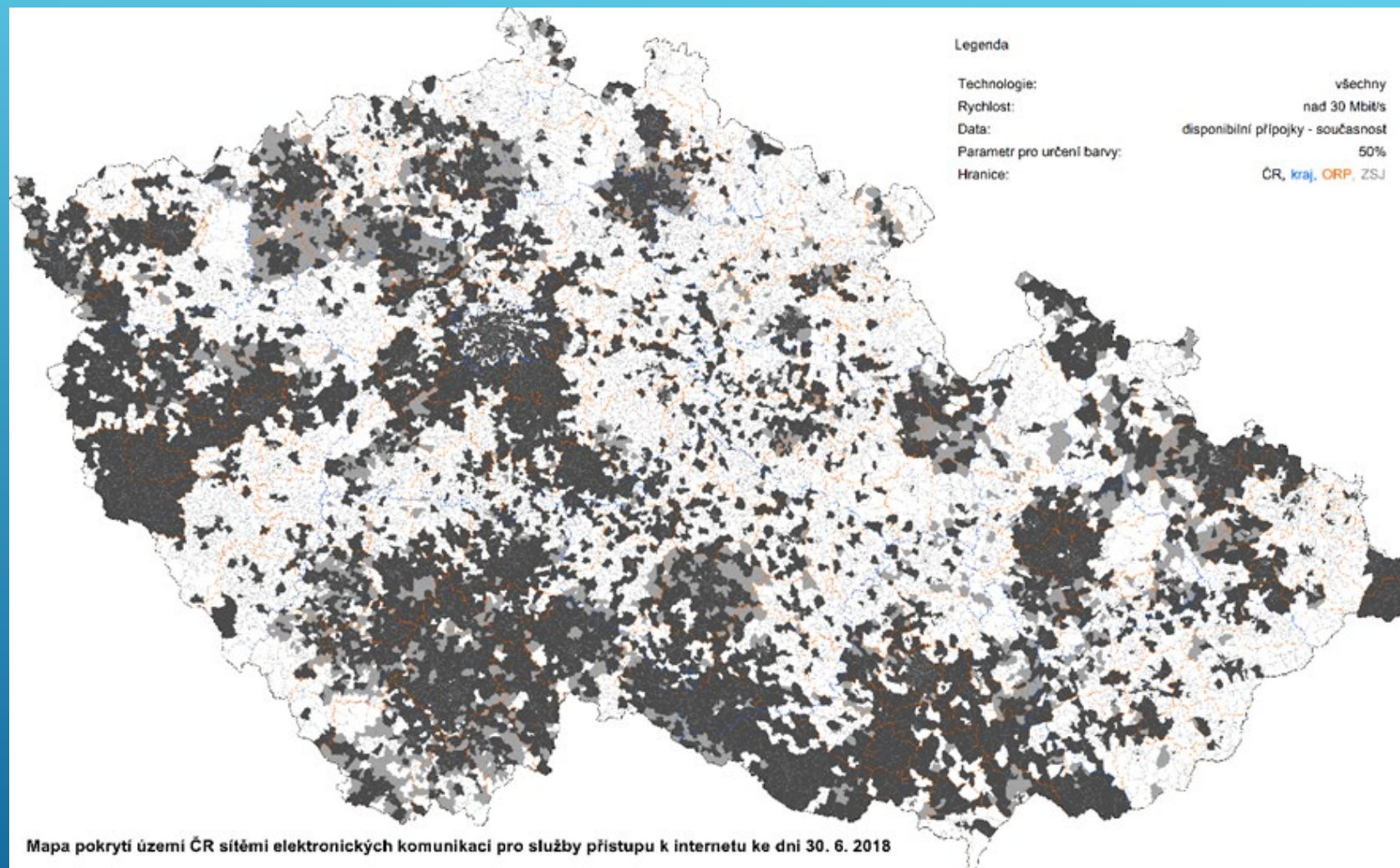
Jako typové opatření pro regionální centra a jejich zázemí je navrženo v rámci strategického cíle 3 „Zlepšit dostupnost vysokorychlostního internetu“. Za účelem zlepšení rozvojového potenciálu některých regionů je ve Strategii uvedeno, že budou realizovány aktivity vedoucí ke zlepšení dostupnosti vysokorychlostního internetu v doposud nedostatečně pokrytých oblastech a aktivity zaměřené na rozvoj veřejných služeb využívajících digitální aplikace, včetně systému internetu věcí.

V nové Strategii regionálního rozvoje pro období 2021+ (SRR 2021+, 2019) je už věnována větší pozornost nástrojům snižující digitální propast mezi městy a venkovem než v předchozí strategii.

Vysokorychlostní internet a digitální propast mezi městy a venkovem

Dostupnost stabilního vysokorychlostního internetu je společným cílem napříč strategickými dokumenty na úrovni Evropské unie, České republiky i krajů. Český telekomunikační úřad neurčuje přímo jaká technologie pro vysokorychlostní internet má být implementována, nicméně musí být splněna podmínky min 30 Mbit/s. Na mapě pokrytí Česka vysokorychlostním internetem (obrázek 1), která je výsledkem sběru dat od ČTÚ (ČTÚ, 2017) a předávaná MPO, jsou zaznamenaná bílá, šedá a černá místa.

Obrázek 1 Mapa vysokorychlostního internetu všech technologií, 2018 (Zdroj: ČTU, 2017)

Závěry

Všechny české dokumenty i strategie EU se zaměřují obecně na vysokorychlostní internet a rozvoj sítí a jen omezeně věnují pozornost venkovským regionům. V souvislosti s naším tématem je zajímavé zjištění, že v zásadních dokumentech EU je patrná priorita ICT jakožto důležitého prostředku pro naplňování cílů prioritních os včetně venkovských regionů. Nicméně rozvoj digitalizace je výraznější v městských regionech, přičemž na venkově jsme svědky spíše zaostávání, což je v dokumentech jen omezeně uvedeno.

V nové Strategii regionálního rozvoje 2021+ (SRR 2021+, 2019) je už věnována větší pozornost nástrojům snižující digitální propast mezi městy a venkovem než v předchozí strategii. V mnohých hospodářsky a sociálně ohrožených územích a venkovských regionech a lokalitách lze jako dílčí problém identifikovat nedostupnost vysokorychlostního internetu, která může být negativním faktorem při rozvoji místních firem a obecně snižuje kvalitu života v dané lokalitě.

V současné době existuje paralelně celá řada strategií, plánů a deklarací potřeby zlepšit dostupnost vysokorychlostního internetu – např. Strategický rámec Česká republika 2030, Vládní program digitalizace České republiky 2018+ Digitální Česko nebo Národní plán rozvoje sítí nové generace. Při formulaci a realizaci konkrétních opatření bude třeba zajistit, aby nedocházelo k duplicitám. Nicméně řada těchto dokumentů uvádí rozvoj digitalizace i na venkově, ale s tím, že pro eventuální snižování digitální propasti mezi městy a venkovem bude rozhodující realizace navržených opatření a dostatečné finanční krytí.

V souvislosti se znalostní ekonomikou a důrazem na vzdělávání byly v práci vyhodnoceny podmínky využívání digitálních technologií ve školách, a to na základě šetření „Využívání digitálních technologií v mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách“, které vydala ČŠI. Na základě komplexního vyhodnocení skupiny indikátorů byl určen podíl škol splňující vybraná kritéria. Na základě dat nepozorujeme velké rozdíly, nicméně velmi nízkých hodnot v průměru dosahuje Karlovarský kraj. Dle dat ČTÚ jsou v jednotlivých krajích na území ČR poměrně velké rozdíly v pokrytí vysokorychlostním internetem nad 30 Mbit/s. Na území s roztržštěnou sídelní strukturou s velkým počtem malých obcí není pokrytí dostatečné, což svědčí o digitální propasti mezi městy a venkovem.

V rámci doporučení vhodných nástrojů regionální politiky pro podporu rozvoje ICT lze uvést zejména podporu vzniku klastrů a obdobných spolků pro spolupráci na regionální a lokální úrovni. Rozvoj digitální společnosti potřebuje přístup obyvatel k internetu. V regionech s nižší vybaveností PC či internetu je vhodné kompenzovat nedostatek z veřejného sektoru například vznikem počítačových místností v místních knihovnách a školách.

Velmi frekventovaným tématem ve sféře regionální politiky na úrovni EU, členských států, České republiky a jednotlivých krajů se stává migrace obyvatel z venkovských regionů do městských oblastí a vylidňování neprosperujících regionů, čímž dochází k zvyšování disparit v regionech. V souvislosti s rozvojem moderních technologií, které umožňují vzdálenou komunikaci a práci z domova, lze předpokládat, že právě postupný rozvoj ICT umožní rozvoj venkova a případné snižování digitální propasti mezi městy a venkovem. Může dojít i ke změnám v migračním chování obyvatel, a to v souvislosti mj. s ohledem na případné snižování digitální propasti mezi městy a venkovem. Vliv moderních ICT technologií na migraci obyvatel mezi regiony by mohl být zásadní či alespoň významný. Nicméně, je zřejmé, že by bylo vhodné v podobě místních nástrojů či operačních programů podpořit rozvoj komunikačních technologií na venkově a tímto způsobem postupně snižovat digitální propast mezi městy a venkovem.

Děkuji za pozornost

